

means of the mentioned preparation. The content of the notion «Research Project» and peculiarities of the project research activity have been revealed in the article. The author's structure of development of research projects in the process of study of educational disciplines has been offered. By the example of study of the course «Topical Problems of Primary Education» technology of performing of research projects has been studied.

Key words: *method of projects, project technology, research project.*

Дата надходження статті: «6» березня 2013 р.

УДК 371.671 (045)

І.М.ШОРОБУРА,

доктор педагогічних наук, професор

(м.Хмельницький)

Особливості громадянського виховання студентів

У статті автором звернуто увагу на особливості громадянського виховання студентської молоді. Зазначено, якими рисами характеру повинні володіти сучасні педагогічні працівники та які професійні знання, уміння і навички у них повинні бути для громадянського виховання студентів. Вказано на структурні компоненти громадянського виховання, а також на особливості полікультурного виховання на сучасному етапі.

Ключові слова: *громадянське виховання, студенти, полікультурність, мета виховання.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах ствердження державності, розвитку демократії і розбудови відкритого полікультурного суспільства в Україні перед педагогічними працівниками постають нові вимоги, спричинені широкомасштабними потребами підготовки нового покоління національно свідомих громадян.

Виховання загальнолюдських цінностей – не лише педагогічна проблема, а й проблема всього людства. Громадянин України – це насамперед патріот, орієнтований на пріоритет національних цінностей при повазі до цінностей інших культур. Це – людина, яка намагається поєднати особисті інтереси з інтересами суспільства, держави. Це – толерантна особистість, освічена, законослухняна, здатна впливати на різні обставини для досягнення як суспільного прогресу, так і особистого успіху.

Сучасним педагогам має бути притаманною цивілізована національна зрілість, глибоке розуміння суті динаміки життя в країні і поза її межами, органічна потреба у повсякденній праці в освітніх установах. Педагог акумулює у собі якості, життєво важливі механізми яких найкраще сприяють підвищенню ефективності і результативності підготовки підростаючих поколінь до життя. В освітян сьогодні мають бути сформовані об'єктивний і цільний науково-гуманістичний цивілізований світогляд, відданість ідеалам національного і світового гуманізму, почуття власного патріотичного обов'язку.

Аналіз досліджень і публікацій... Внесок в обґрунтування актуальних проблем громадянського виховання молоді зробили В.Андрущенко, В.Кремень, А.Асмолова, І.Бех, С.Бондарева, М.Боришевський, І.Вільша, В.Глебкін, О. Киричук, В.Тишков, І.Фролова та ін. Є праці О.Вишневецького, Г.Дмитрієвої, В.Золотухіна, О.Леонтєва, В.Оржеховської, О.Пошетун, А.Сиротенка, А.Степанова, О.Сухомлинської, К.Чорної щодо питання національного виховання.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути проблему громадянського виховання студентів.

Виклад основного матеріалу... Основне завдання закладів освіти – допомогти суспільству у створенні нової культури людських взаємин, у формуванні активного громадянина своєї держави, оскільки не може бути ні ефективної економіки, ні соціального спокою без відповідальності громадян.

Необхідно, щоб кожний педагог у своїй діяльності, прагнучи відродити і розбудувати національну школу, керувався критеріями знань, професіоналізму, усвідомлював власну відповідальність як за себе, так і за суспільство в цілому. В шкалі цінностей гуманітарної підготовки педагогів на першому місці має постати гідність людини, її повага до самої себе і до ближнього, гармонія з природою, навколишнім світом. Адже саме в діяльності педагога розпочинається олюднення усього простору соціальних відносин, визнання неповторності, самотності кожної людини як вищої цінності демократичної держави. З метою посилення самоорієнтації спрямування діяльності педагогів на гуманістичні цінності, важливим є

збагачення їх знань предметами соціально-політичного характеру, соціальної психології, екології, економіки, політології, філософії і соціальної освіти.

Виховання громадянина – це інтегрований пріоритетний напрям роботи. Громадянськість базується на любові до батьківського дому, повазі до старших; бережливому ставленні до природи та її ресурсів; умінні підпорядковувати особисті інтереси суспільним; дотриманні звичаїв, обрядів, традицій свого народу; відповідальності перед суспільством за свою поведінку; виконанні громадянських обов'язків і правових норм, правовій свідомості і самосвідомості; громадянському обов'язку перед суспільством. Громадянськість – це усвідомлення громадянином своїх прав та обов'язків щодо держави та суспільства, почуття відповідальності за свою країну. Громадянськість є важливою рисою морального обличчя людини. Ця категорія багатоаспектна. Вона включає в себе патріотичне, екологічне, економічне, естетичне, полікультурне виховання, культуру міжнаціональних відносин, національну самосвідомість, толерантність тощо.

Одним із пріоритетних завдань було і залишається виховання в студентів любові до рідного краю. Без цього не може бути справжнього патріота своєї країни. Найбільш ефективний принцип, на якому будується патріотичне виховання, – від простого до складного, від близького до далекого. Педагогічною практикою підтверджено, що ефективність виховної роботи значно підвищується, якщо широко використовується краєзнавчий матеріал. Завдяки краєзнавству здійснюється не лише патріотичне виховання особистості, але й розумове, моральне, трудове, естетичне.

Патріотизм і культура міжнаціональних відносин мають велике значення в соціальному і духовному розвитку людини. Вони виступають як складові її світогляду і відображають ставлення до рідної країни, інших націй та народів. Лише на основі патріотизму закріплюється любов до Батьківщини, з'являється почуття відповідальності за її могутність та незалежність, збереження матеріальних та духовних цінностей [2].

Патріотичні ідеї трансформуються у стійкі духовні утворення (погляди, переконання, ідеали, ціннісні орієнтації) за умови, коли особистість здобуває їх дослідницьким, трудовим, евристичним шляхом з певної системи знань інформаційного простору. Удосконалення світоглядної свідомості патріота відбувається шляхом оновлення змісту освіти, який за своїм обсягом і характером має відображати насамперед ідейно-ціннісне багатство рідного народу і вищі здобутки світової культури, сприйняті крізь призму національної свідомості.

Формування патріотичних переконань та ідеалів базується на таких психологічних закономірностях: розуміння моральних цінностей; суб'єктивне ставлення до істин і віднесення суспільно значущих моральних цінностей у сферу особистісно значущих; психологічна готовність діяти у відповідності з переконаннями про ідеали, що формуються; мотивація вчинків, діяльності і морального задоволення своїми результатами.

Виховання громадянина має бути пов'язане з вихованням національної самосвідомості, гідності, честі, бережливого ставлення до рідної мови, народних звичаїв і традицій.

Важливим завданням патріотичного виховання є полікультурне виховання підрастаючого покоління. Культура міжнаціональних відносин – це високий ступінь удосконалення і розвитку стосунків, котрий виявляється в міжнаціональних економічних та духовних зв'язках різних народів, у дотриманні морального такту і взаємоповаги людей різних національностей, в їх спілкуванні та недопустимості зневажання мови, національних традицій інших народів [3; 4].

Важливою складовою полікультурного виховання є толерантність особистості, яка означає повагу, сприйняття та розуміння багатого розмаїття культур, форм самовираження та самовизначення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість спілкування, свобода думки, совісті та переконань.

Толерантність знаходить вираження у двох основних сферах: на психологічному рівні, як внутрішня установка у ставленні до колективу і на політичному рівні, як дія або суспільна норма, котра проявляється через закон та традицію. Толерантність – це активна позиція невтручання, добровільна згода на обопільну терпимість суб'єктів, що стоять на різних позиціях [1].

Студентські роки – це час активного пізнання світу. Тому дуже важливо, щоб студенти пройнялися високогуманними ідеями поваги до людей всіх національностей та рас. Студенти розуміють, що найвищою цінністю є сама людина, її право на достойне життя і реалізацію життєвих можливостей. Особистість, котра себе поважає, має більшу потенціальну активність, ніж особистість, яка сама себе не цінує. Система знань про права людини активізує соціальну позицію студента. Інтернаціоналізм повинен проявлятися не лише у вирішенні важливих завдань на міжнародному рівні, а й стверджуватися в реальному щоденному житті.

Розглядаючи міжнаціональне спілкування в такому контексті, ми передбачаємо певну соціально-психологічну підготовку студентів до сприйняття та оцінки морально-специфічних особливостей культури, традицій та звичаїв різних народів, що в певній мірі перемістилися з соціально-економічної та політичної в духовно-моральну сферу життя. В наш час проблема

міжнародного спілкування набуває якісно нового змісту, все більше акцентуючи на етичну сторону взаємовідносин. Сьогодні ми можемо виділити низку причин, які не сприяють вихованню толерантності: низький рівень усвідомлення суспільством глобальних проблем людства; конфронтаційна психологія, характерна для багатьох країн; ізоляціонізм та національна обмеженість деяких держав; незнання законів розвитку природи та суспільства; послаблення моральних вимог на рівні особистості та суспільства [1].

Сучасне населення України досить різноманітне за етнічним складом. В Україні живуть і працюють представники понад 100 національностей. Більша частина населення – українці (77,8%). Крім українців, значний процент становлять східнослов'янські народи (росіяни, білоруси). Близько 5% населення України представлене західними (поляки, чехи, словаки) та південними (болгари) слов'янами, романомовними (молдавани та румуни), фіноугорцями (угорці та естонці), тюркомовними (татари, кримські татари, азербайджанці та гагаузи) народами. До окремих етнічних спільнот належать в Україні євреї, вірмени та греки. Так, 12% населення Автономної Республіки Крим становлять кримські татари; 1,6% населення Донецької області – греки; 3,5% населення Житомирської та 1,6% – Хмельницької областей – поляки. В Закарпатській області в структурі населення 12,1% становлять угорці, 1,1% – цигани, 2,6% – румуни, на яких у Чернівецькій області припадає 12,5%. У Запорізькій та Одеській областях проживають болгари (1,4 та 6,1% відповідно). Молдавани становлять 5% населення Одеської та понад 7% – Чернівецької областей.

Населення Хмельницької області на 1 січня 2012 р. становило 1334,0 тис. осіб. Етнічний склад населення міста Хмельницького характеризується перевагою однієї етнічної групи – українців. За даними перепису 2001 р. на території області проживали представники 103 національностей і народностей. Найбільш чисельними із них є: росіяни – 50,6 тис. осіб (3,6%), поляки – 23,0 тис. (1,6%), білоруси – 2,7 тис. (0,2%), євреї – біля 1,5 тис. (0,1%), молдовани і румуни – біля 1 тис. (0,1%), вірмени 1,2 тис. осіб (0,1%) [4, с.6–7]. Деяко меншими за чисельністю є етнічні групи німців, башкир, болгар, чехів, угорців тощо. Останнім часом в результаті міграційних потоків біженців на території краю з'явилися представники азійських та африканських країн (Афганістан, Пакистан, Ефіопія, Конго). Таким чином, в умовах поліетнічності, проблеми полікультурного виховання є важливими як для України, так і для Хмельницької області [5].

Орієнтирами діяльності науково-педагогічного та студентського колективів є: соціальна спрямованість, змістовно орієнтована спрямованість, процесуально орієнтована спрямованість, особистісно орієнтована спрямованість. При розробці концептуальних підходів до організації гуманітарної освіти було враховано державні, соціальні і особистісні потреби, задоволення яких неможливе без всебічно вихованої особистості студента – майбутнього вчителя. Це потреби: держави в педагогічних кадрах нової формації, сформованих на засадах гуманізму та демократизму, громадянської та національної культури, спроможних успішно вирішувати освітні проблеми власної країни та шукати шляхи поступу до світового освітнього простору; в оновленні і оздоровленні суспільства, які неможливо здійснювати без особистості вихователя; у всебічно вихованому студенті – активному суб'єкті навчально-виховного процесу; об'єднання виховних зусиль усіх суб'єктів освітнього процесу академії для створення педагогічно-організованого простору, відкритого для співпраці з іншими суб'єктами соціально-педагогічної взаємодії, спроможного не тільки протистояти деструктивному впливу середовища, а і впливати на нього з метою перевиховання; в усвідомленні усіма суб'єктами освітнього процесу виховання як соціально-особистісного феномена, організацію самовиховання та виховання через студентський колектив, організацію; у визначеності ціннісних орієнтацій студентської молоді.

Мета виховання студентів, слухачів магістратури – формування особистості майбутнього українського вчителя, представника української національної еліти, провідника національної ідеї на засадах демократизму і гуманізму, громадянськості, здатного творчо, активно, відповідально впливати на виховний процес у вищій школі. Виховна робота повинна мати певні структурні компоненти, без врахування яких неможлива успішна реалізація мети. Це – когнітивний, мотиваційно-емоційний, морально-вольовий, вчинковий та оціночний компоненти.

Когнітивний компонент передбачає оволодіння знаннями основ світової культури та теорії і практики гуманітарної освіти.

Мотиваційно-емоційний – спрямованість на гуманістичні та демократичні ідеали, на загальнолюдські та національні цінності, на свободу мислення, слова, позиції, дії, на любов, повагу до дитини і її сприйняття, віру в її можливості та здібності; вироблення на основі чуттєвої та змістовної тканини свідомості розумних потреб, які і пробуджували почуття та диктували мотиви поведінки майбутнього педагога.

Морально-вольовий – орієнтація на загальнолюдські норми моралі, на золоте правило етики в поєднанні з умінням досягти мети, рішучістю, наполегливістю, активністю, самостійністю, вимогливістю до себе і вихованців.

Вчинковий – поведінка виступає як громадянський, моральний та професійний обов'язок перед суспільством, як особистісне переконання та суспільна потреба.

Оціночний компонент – здатність до об'єктивної самооцінки своєї вихованості і, в разі потреби, самокорекції, рівень готовності до оцінки вихованості учнів.

Завданнями освіти є: формування національної свідомості, гідності громадянина-патріота української держави, представника української національної еліти; підготовка свідомої інтелігенції України, збереження інтелектуального генофонду нації; вироблення чіткої громадянської позиції, прищеплення віри у верховенство закону, який є єдиною гарантією свободи; підняття престижу української мови в академічному середовищі; формування здорового способу життя, культу фізично здорової та духовно багаті особистості; створення умов для гармонійного розвитку особистості студента; плекання поваги до своєї alma mater, дотримання і розвиток академічних традицій вищого навчального закладу.

Ідея формування людини, її світогляду, її соціалізації найяскравіше проявляється в процесі патріотичного виховання, яке є саме тією сферою духовного життя, що пронизує все, що пізнає, до чого прагне, що любить і що засуджує людина.

Світогляд дає людині соціально-політичну, наукову, філософську, етичну, релігійну, моральну, естетичну орієнтацію, що є інтегруючим чинником, ядром духовного світу людини, найвищою сходинкою її духовного формування. Саме з світоглядом пов'язано у людини вирішення нею кардинальних життєвих проблем, вибір шляху, визначення сенсу буття, вироблення життєвої позиції. Світогляд – це найбільш складна форма духовного осмислення дійсності. Ця складність проявляється в процесі аналізу структури світогляду. З предметної точки зору світогляд увібрав у себе знання про світ, природу, суспільство, людину. Наукове знання стає частиною світогляду, коли воно філософськи обґрунтоване; відповідає інтересам особистості; підтверджене життєвим досвідом; перетворене в систему поглядів та принципів.

Висновки... Отже, виховати національно свідому особистість – завдання сучасного вищого навчального закладу. Подальших розробок потребують питання створення сучасної моделі громадянського виховання.

Список використаних джерел та літератури:

1. Гукаленко О. В. Поликультурное воспитание как процесс формирования национальной и этнической толерантности у современной молодежи / О. В. Гукаленко // Известия Академии педагогических и социальных наук. – Москва – Воронеж : НПО «МОДЭК», 2005. – С. 121–128.
2. Заслуженюк В. С. Соціально-педагогічні проблеми виховання в учнів культури міжнаціонального спілкування / Заслуженюк В. С., Присакар В. В. // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. / редкол. : В. О. Зайчук (гол. ред.) та ін. – К. : ІЗМН, 1997. – Вип. 19. – С. 65–77.
3. Ковальчук О. С. Полікультурний підхід у сучасній шкільній освіті Росії : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук / О. С. Ковальчук. – К., 2003. – 17 с.
4. Красовицький М. Ю. Проблеми полікультурної освіти і виховання в загальноосвітній школі / М. Ю. Красовицький // Полікультурна освіта в Україні : зб. статей. – К., 1999. – С. 16–19.
5. Національний склад населення Хмельницької області за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. Статистичний бюлетень. – Хмельницький., 2001. – 139 с.

Анотація

И.М.Шоробура

Особенности гражданского воспитания студентов

В статье автором обращено внимание на особенности гражданского воспитания студенческой молодежи. Указано, какими чертами характера должны обладать современные педагогические работники и какие профессиональные знания, умения и навыки у них должны быть для гражданского воспитания студентов. Указано на структурные компоненты гражданского воспитания, а также на особенности поликультурного воспитания на современном этапе.

Ключевые слова: гражданское воспитание, студенты, поликультурность, цель воспитания.

Summary

I.M.Shorobura

Peculiarities of Civil Education of Students

The author of the article pays attention to the peculiarities of civil education of students. It is mentioned what features of character should modern pedagogical workers possess and what professional knowledge, abilities and skills they should have for civil education of students. It is indicated to the structural components of civil education as well as to the peculiarities of policultural education at the present period of time.

Key words: civil education, students, policulturalness, aim of education .

Дата надходження статті: «12» лютого 2013 р.